

## 8. Т Р А Н С К Р И П Ц І Я

- спеціальний спосіб запису усного мовлення (при якому з можливою точністю передається кожен звук з усіма його відтінками) за допомогою фонетичного алфавіту

Існує багато різних типів транскрипцій, з них найголовніші: **1)фонетична** та **2)фонематична**.

### 1)фонетична транскрипція

а/ кожному звуку повинен відповідати лише один свій особливий знак,

б/ кожен знак повинен позначати тільки один звук.

Фонетична транскрипція української мови будується на основі українського алфавіту, для передачі різних відтінків звука використовуються так звані діакритичні (розрізнявальні) знаки ( ' ° : та інші).

### Основні правила транскрипції

Звуки і текст, записані фонетичною транскрипцією, беруться в квадратні дужки: [ ]

У транскрипції не вживаються: великі літери, дефіс, лапки, знаки питання й оклику тощо.

[á]	наголос – позначається рисочкою над голосним у словах, що мають два та більше складів	трава [травá], вода [в°одá]
[j]	середньоязиковий звук <u>йот</u> , букви <u>я, ю, є, ї</u> а) на початку слова, складу  б) після апострофа та м'якого знака	Йосип [j°оси°п], ясний [jásни°ї], моє [м°о́је], поїсти [п°о́їсти°], б'ю [б́ю́], бульйон [б°ул'°о́н]
[н']	палаталізація, м'якість приголосних звуків [д'], [т'], [з'], [с'], [ц'], [л'], [н'], [дз'], [р'] а) м'який знак передає м'якість приголосних; б) букви <u>я, ю, є</u> позначають м'якість попереднього звука у сполученні з голосними <u>а, у, е</u> в) якщо після зубного приг-ого або [р] стоїть і	день [дє́н'], маля [ма́л'á], радістю [ра́д'іс'т°оу], синє [сін'є́], коаліція [к°оал'іц'і́ја], діти [д'іти°]
[в']	напівпом'якшення губних [б], [п], [м], [в], [ф], шиплячих приголосних [ж], [ш], [дж], [ч], задньоязикових [г], [к], [х], глоткового [ґ]	свято [с'в'áт°о], шість [ш'іс'т'], кігті [к'іхт'і], гість [г'іс'т']
[і]	нескладовий /й/: в кінці складу перед а) приголосним, б) в кінці слова	майка [ма́йка], зелений [зе°лєні° і]
[ў]	нескладовий /в/ на початку слова перед а) приголосним, б) після голосного в кінці слова або складу	все [ўсє́], дав [даў́], правда [праў́да]
[ґ]	задньоязиковий звук	гава [га́ва]
[шч]	альвеолярний приголосний [щ]	щастя [шчáс'т'а]
[дж], [дз]	афrikати – дужка позначає зливу вимову	джміль [джм'і́л'], дзвін [дзв'і́н]
[р°]	лабіалізація приголосних звуків перед огубленими голосними [о], [у]:	астроном [астр°о́н°о́м], купувати [к°уп°ува́ти°]

[ã]	- часткова назалізація голосних в їх перехідних фазах <u>перед</u> або <u>після</u> носовими приголосними [м], [н], [н']. - повна назалізація між носовими приголосними	мало [мãл°о], надійний [нãд'їїниї]  намисто [нãміст°о]
[н:]	двокрапка позначає подовження приголосних	знання [знãн':ã], Запоріжжя [зап°ор'іж':а], ніччю [н'їч':у], цікавишся [ц'ікаві°с':а], робиться [р°обіц':а]
[и <sup>е</sup> ], [е <sup>и</sup> ]	ненаголошені [и], [е], що вимовляються з наближенням	весна [ве <sup>и</sup> снã], зима [зи <sup>е</sup> мã]
[о <sup>у</sup> ]	ненаголошений [о] перед складом з наголошеним [у]	кожух [к°о <sup>у</sup> ж°у <sup>х</sup> ]
/	коротка пауза між частинами речення	
//	довга пауза в кінці речення	

**Зразок запису:** Шалені темпи. Час не наша власність.  
Фантастика - не мріяв і Жюль Верн.  
Кипить у нас в артеріях сучасність.  
Нас із металу виклепав модерн. /Ліна Костенко/

Фонетична транскрипція:

/шалєн'ї тємпи<sup>е</sup> // час нє<sup>и</sup> нãша влãс'н'ї с'т<sup>и</sup> //  
фãнтãсти<sup>е</sup>ка / не<sup>и</sup> мр'їяў і ж'ул' вєрн //  
ки<sup>е</sup>пит' у нãс в артєр'їях с°учãс'н'їс'т<sup>и</sup> //  
нãс із мє<sup>и</sup>тãл°у вїклє<sup>и</sup>пãў мдєрн//]

**2) фонематична транскрипція**

- передаються тільки фонемі. Кожна фонема позначається однією літерою. Фонематична транскрипція дуже близька до орфографічного письма. Фонемі і текст, записані фонематичною транскрипцією, беруться у скісні дужки / /.

Записуються лише наголоси, палаталізація.

Фонематична транскрипція:

/шалєн'ї тємпи // час не нãша влãс'н'їс'т //  
фãнтãстика / не мр'їяв і жул' вєрн //  
кипит' у нас в артєр'їях сучãс'н'їс'т //  
нас із метãлу вїклєпав модєрн // /

## **Транслітерація**

- передача тексту, записаного за допомогою одного алфавіту, засобами іншої графічної системи.

**Т.** використовує графіку даної мови. Найчастіше йдеться про передачу кириличного письма латинськими літерами чи навпаки або про транслітерацію грецького письма латинськими чи кириличними буквами. У транслітерації передаються букви, незважаючи на вимову.

**Т.** найчастіше використовується у бібліографії, для передачі іншомовних назв, прізвищ тощо. Щоб уникнути викривлення українських назв, транслітерування слід робити з мови-оригіналу.

напр., Van Clibern - Ван Кліберн

Алушта – Alushta, Київ – Kyiv (раніше Kiev)

Рекомендації щодо транслітерації розробляє Міжнародна організація з питань стандартизації ISO (International Standart Organisation).

**Т.** має важливе значення як єдиний еталон при багатосторонніх міжнародних контактах.

## **ДЗ**

**Транскрибуйте наступні слова та скажіть, які явища в них можна знайти (асиміляція, подовження, ...).**

дякую

голубка

знайду

пісня

щиро

яскравий

гляньте

життя

у книжці

розширити

легкий

[т' ĩн':у], [т' іст'о], повість [п'ов'іс'т'], зелень

дякую, тінню, життя, голубка, яскравий, пісня, зелень, щирість, знайду